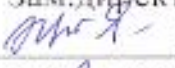

МБОУ «Хошун-Узурская СОШ имени Эрдыеева Ш-Н.Э»

<p>«Согласовано» Зам.директора по УВР Цыбанова Э.В. от «2» сентября 2023г.</p>	<p> Зам.директора по УВР Калынова В.Б. от «2» сентября 2023г.</p>
--	---

**Рабочая программа
по бурятской литературе в 10 классе**

ФИО учителя – Цыбанова Э.В.

Учебный год – 2023-24

Тайлбари бэлгэ

бурагшадта түрэлхи литература шудалан үзүүлэхдээ, бураад хэлэнэйнгээ баялгтай гүнзэгыгөөр танилсуулха, найнаар хэлгүлдэг, уншуулдаг, бэнгүлдэг болохоогоо гадна бураад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэлэн, найнаар ойлгуулха, ухаан сэдхэлдэн шэнгээхэ, манай обществын ёһото эрхэтэн болгон хүмүүжүүлэхэ гэхэн шухала зорилгонууд табигдана. Литературын шэнжэлдэг гол шухала зүйл болохо хүниие, тэрэнэй доторой орёо байдал, ханаан сэдхэл, эрмэлзэл, нэшхэл, абари зан, ажаһуудал гэхэ мэтэ юумэнуудые гүнзэгыгөөр, ажабайдалтай нягтаар холбон шудалха хэрэгтэй болоно. Тиихэдээ уран зохёол дотор үгтэһэн геройнуудые үзэхэдөө, хүнэй шанар шэнжэ, сэсэн мэргэн ухаан, энхэргы илдам сэдхэл, уйдхар, гашуудал, гуниглал, инаглал, нэбхи уймар,

харша хара ханаан гэхэ мэтэнуудые хэрэглэхэ хэрэгтэй. Найн найхан үйлэ хэрэгүүдыень, гаталжа гараһан ажабайдалайнь харгы зам, бухы найн ба муу талануудыень гүнзэгыгөөр, үргэнеер шүүлбэри хэжэ харуулха, бурагшадта зүбөөр ойлгуулха шухала.

Мун баһа бурагшадайнгаа наһа, мэдэсэ хараадаа абан, түрэл арал зонойнгоо түүхэ, ёһо заншал, аман зохёол, мүргэл, Бураад орон ноётагайнгаа баян сэсэрлиг байгаали, хүн түрэлтэнэй хүгжэлтэ, дэлхэйн эрьсэ, газарай ябаса гэхэ мэтэнуудые үргэнеер хэрэглэхэ, үе сагайнгаа оршон байдалтай холбохо хэрэгтэй. Уран зохёол үзэхэдөө, орон ноётагайнгаа зоной уг гарбалтай, дайшалхы габьяатайнь, ажал худэл- мэритэйнь, мүнөө үе сагайнь байра байдалтай холбожо, жэшээ болгон хэрэглээ һаа, тодошье, аша үрэтэйшье байха гэжэ ханагдана. Литера- турада уран зохёол үзэлгэ ехэнхидээ ажабайдалай, ажамидаралай үндэлэтэй байха зэргэтэй.

Тийхэдэ литература шудалан үзэхдөө, тэрэнэй уран үгын искусство байханиеень мартангүй, хүн зоной ухаан бодолой хүгжэлтэдэ, абари зан хүмуужүүлхэ хэрэгтэ аргагүй ехэ нүлөө үзүүлдэгые, уран зохёол- нуудай уран найханай али бүхы талануудые, найруулгын онол арга, онсо шэнжэнүүдые тобойлгон элирүүлжэ үгэхэ гээшэ литературын гол зорилгонуудай нэгэн болоно. Тийхэдээ түрэл ба бэшэше арадуудай аман зохёолой, литературын уран найханайнь шанар шэнжэнүүдтэй, мун баһа бэшэше искусствын, байгаалин үзэгдэлнүүдтэй жэшэжэ болохоор. Юуб гэхэдэ, мүнөө сагта жэшэлдүүлэн үзэлгын арга литература шэнжэлгын гол метод боложо байнхай. Мүнөө сагта литература заалгын иимэрхүү янзын гол зорилгонууд багшын урда табигдана гээшэ.

Бураад литературы хэнээлнүүдтэ неделидэ 2 час үгтэнэ, жэлдэ – 68 час. Тус программа госстандартын эрилгээр ба бураад хэлэнэй программа дээрэ үндлэлэн бэшэгдэнхэй. 11 классай бурагшалай наанда, ойлгосо мэдээдэ тааруулагдан зохёолнууд шэлэн абтагдажа оруулагдана.

X – XI классуудай программа бураад литературы хүгжэлтын түүхэ үзэхээр табигдана.

Туд классуудта нитэ зоной түүгү үзэл бодолтой литературы нягта холбоотой байдагые, арадай ажабайдалда литературын ямар түргэтэй байые бурагшадта ойлгуулжа үгэхэ юм. Тийн тэдэниие эстетическа талаһаа хүгжэнги уншагша болгохо, зохёолнуудай уран найхание гүнзэгыгөөр ойлгохо, эстетическа талаһаань зүбөөр сэгнэхэ хүнүүдые хүгжөөхэ зорилготой юм.

Литература ахамд классуудта заахадаа, бүхы хүн түрэлтэнэй түүхын бодото ушарнуудай хоорондохи холбоондо, проблемэнгүүдтэ, илангаяа моральна удхатай асуудалнуудые тобойлон илгажа, бурагшалай анхарал хандуулха байна. Эдэ проблемэ, асуудалнуудые зохёол соогоо уран зохёолшод табижа шийдэхэхэдээ, түүхын бодото байдалһаа үндлэлнэ гэжэ

ойлгуулха. Тийхэдэ урданай сагууды харуулан зохёолнуудай удха мүнөө сагай асуудалнуудта дүгэ болоно, хурагшалай ухаан сэдхэл хүмүүжэнэ.

X – XI классуудай литературын курс монографическаба обзорно темэнүүды үзэхөөр хараална. Тиймэбээ хурагшад бурядайнгаа элитэ уран зохёолнуудтай танилсаха аргатай, тэдэнэй литературын хүгжэлтэдэ ямар буури эзэлдэг, ямар онсо удха, шанар оруулһы ойлгожо абана.

Программа соо оруулагдалан зохёолнууд булта хурагшалаар уншаглаха, удаань анализ хэгдэхэ зэргэтэй. Тэрэ тоодо уран зохёолшын ажаябуулга, зохёохы зам, тэрэнэй Эхэ орондоо үнэн сэхэ, бэээ үгэнги, үндэр мэдэрэлтэй байһаниинь зохёолойнш шудалан, зүб мүрөөр бодомжолхоло, удхыень ойлгоходо туһалха юм.

Уран зохёолнууды шүүмжэлэхэдэ, хурагшад буряад литературын баялигтай, гүрэл арадайнгаа сэдхэл ухаанай хүгжэлтэтэй, литературын хүгжэлтын ёһо гуримтай, гүхэлнүүдтэй (формонуудтай) танилсана, литературна теорёор мэдэсэнб үргэдхэнэ, зохёолнуудай удха гүнзэгыгөөр ойлгожо абана, эстетическэ талаар хүмүүжэнэ.

Хэшээл бүхэндэ хэрэглэгдэхэ методууд.

- хоереон
- объяснительно- иллюстративна
- самостоятельна ажал
- бэхижүүлгын

- бэлэрэлгын

- шэнжлэлгын г.м.

10 класс (70 час)

№	Бүлэг ба темэнууд	Саяг	Хэргэмэй тухал	Шалгалта	Бүлэг ба темэнуудэй шухала улха	Гэрэй далабари
1.	XX зуун жэлэй урлахи буряад уран зохёол. «Хаартанан», «Эрдэнин хумха»	1	Шэнэ материал ойлуулга	Самостоятельная худалмэри	Буряад уран зохёол олонхи нотагуудта монгол үзэл дээрэ бэлгэтжэ байбанинш, ород, түбэд үзэл хэрэглэгэ. Буряадтуудай дундабаа туруу үзэл баримтайбан усоохон эрдэмтэгэй, багшанарай урган гаралта.	реферат
2.	Буряад литературыын хугалтын эхин.	1	Шэнэ материал ойлуулга	Самостоятельная худалмэри	Буряад литературыын буритгэлдэ үндэлэ буури болонон арга боломжонууд ба тулгууд. Буряад литература халаа арадай соёл болбосоролдой туухэлэ урдань үзэгдсегүй, шэнэ улха шанартай соёлдой үндэр дээдэ шата.	сообщени
3.	XX-дохин онуудай литература.	1	Шэнэ материал ойлуулга	Самостоятельная худалмэри	Буряад арадай дундабаа гаршан туруушан зохёолшод. 20 онуудай буряад литературыын темитика, улха. 20 онуудай жанрууд.	доклад
4.	30-дахин онуудай литература.	2	Шэнэ материал ойлуулга	Самостоятельная худалмэри	Бэлитгэй уран зохёолшодой гаралта. Литературын бухы байбари. жанруудай хугжэлтэ. 1934 ондо болонон Буряадтай уран зохёолшодой 1-дэхи сьезд.	доклад
5	х/х: Гэрэ усын уран	1			20-30 онуудай зохёолшодые	

Зөхөөгчдийн зөхөөл	Тайлбар	Штэнэ материал ойлгуулга	Тестированин	Зэргэуулгэ	Хэлэг сэжээлгэхэ
6. Х.Намсараевий намтар, зөхөөхи зам. «Гайшаагай ташуур»	1 5	Штэнэ материал ойлгуулга	Тестированин	Х.Намсараев буряад литературиаш үндэтэ табигтшалай нэгэн «Гайшаагай ташуур» драма, XIX ү.ж. 40 гаран онуудта хориан буряадуудай түүхэдэ боловон ушар баримтада бэшэгдэбээнинь.	Хэлэг сэжээлгэхэ
7. л/т: Драма тухай ойггосо.	1				
8. х/х: Хэлээл-семинар.	1				
9. Ц.Дон «Брыгзын санха»	8	Штэнэ материал ойлгуулга	Тестированин	Хорвинт гайшаанар Цыденжаб Дондубоной намтар, зөхөөхи зам тухайн мэдээн. Худое шотагуулга болонон үзэгдэлнуудтэй хялуун мурсер бэлгэдэбэн «Брыгзын санха» гэжэ зөхөөл. Туужа соо худое ажахые шэнэлхэн байгуулхын түдөө бодото байдал харуулга.	Гол геройнуудай характеристика
10. х/х: Романтай гол байгуулга болон удха. \ Нийгын зонхой байдал ба хүнэй хоорондохи харилсан.	2	Комбинирован на хэлгэм			Исследовательск э хулгэмэри
11. л/т: Буряад урш зөхөөлөй арадна ёно.	1	дабтала			
12. Эсэгэ ороноо хамтаалгын агуухэ дайнай ба дайнай удаалахи жэшүүдэй буряад литература.	2	Штэнэ материал ойлгуулга	Реферат	Эсэгэ ороноо хамтаалгын дайнай үедэ буха арадай моральна-политическэ нэгэлэй улам бэхжэжэ, фализмые илан дараха.	Дайнай усын шуглуудые сэжээлгэхэ

13.	х/х: Хэлэлт-семинар, Дайн	1	Комбинирован на хэлээл		Энхэ гайхан байдал тогтоомо хэрэгтэ зориулагданнинь. Дайнай үедхи литература, уран зохиолондой үндэр уургэ, патриотизм, аравдуудай хани барисан, хунуудэй баатаршалга харуулха, дайсан фашистын эрэлгэ зоосоохине элшэлхэ гэнэ зорилгонууд.	Ногагайтгаа ветеран тухай хоороо бэлдэхэ
14.	Ж. Тумунов «Нойрдоо йэрингэ тал»	8	Шэнэ материал ойлуулга ба бэхжүүлгэ.	Тестировани.	Дайнай үе мунсэтэй ухибуудэй ноддер.	Романай сюжеттэ карта зохиохо
15.	д/т: Реализм *	1			Ж. Тумуновай намтар, зохиоха зам тухайн мэдэи. Романай нийтын зоной байдал, хүнэй сорын явдал хоёрой хоорондох эрбэ харилсаа үнэн зүбсэр шиндхэлгэ.	
16.	х/х: найруулга	2			Реализм, гэрэнэй бурял литературала тогтонижонон тухай.	
17.	Н.Г. Балдано «Энхэ - Булад баатар»	4	Шэнэ материал ойлуулга ба бэхжүүлгэ	Тестировани.	Н.Г. Балданогай намтар зохиоха зам. «Энхэ - Булад баатар» гэжэ драматическа поэмын ульгэр домогой улхана дуудылан бин боллого. Тэрэнэй эхэ нотог, арал зонойгоо сулостэ байдалай түзэс тэмсэлтэ харуулан баатаршалга. Зохиол соо харуулан хархе нгэруул, харган пүнэн угы болохо.	Хэбэг сэжэлдэхэ

18.	д/г. Драматическа поэма.	1			сүлээгт жаргалта байдал чаатагуй мандалах гэвэл удха.	
19.	Ч. Цылендамбаев «Турал нотагъаа холо»	8	Шэвэ материал ойлгуулга	Тестиrowани.	Драматическа поэма, гэрээгй шэлжэ шанар. Ч. Цылендамбаевай намтар зохёохы зам. «Турал нотагъаа холо» гэжэ роман соо эрдэмтэ Д.Базаровай намтар, эрдэмтэй ажал тухай бэшгэлтэвининь. Роман соо туруушын бурлад эрдэмтын шэнжэлхэ ухааныг хугжэн Балбарванис, хэбэн ажальсын авторай уралаар зураглаванинь.	Бурядай туруушын эрдэмтэн исследовательсэ худалдмэри
20.	Ц. Номтос. «Ород арад», «Ярууна»	2	Шэвэ материал ойлгуулга	Сээжээр хоорэлгэ	Ц. Номтосвой намтар, зохёохы зам. нэлгэй зохёолнууд соо Эхэ оронос, ажални хунуудыс, аралуудай хаши барисаас магтаж, үндэр мэдэрэлээр харуулбанинь. Шулгэтууд соогоо арадай амшн зохёол баялгъаа хэрэглэвининь.	«Ярууна» шулгэ сээжэлгэхэ
21.	Ж. Балданжафон «Сэнхир хаданууд» <i>Ж. Балданжафон «Сэнхир хаданууд»</i>	5	Шэвэ материал ойлгуулга	Тестиrowани.	Урал зохёолтын намтар. «Сэнхир хаданууд» роман соо мунсэ усын арадай байдал харуулагдаванинь. Роман соо худсэ ажахьда үзэгдэбэн дутуу дундуудыс элиглэлгэ, тэрэнисэ занаруулхын тулсэ хэлгэжэ байбан ажал харууланга.	Зохёолой аналгэ хэхэ
22.	Класснаа гадуур уншалга	5	Комбинирован на хэлгэл			
		70	час			

Дунда бургууллине дүүргэжэ байгаа бурагшадай мэлэсэ, шалабарилда табигдаха шухала эрилгэнүүд
бурагшиад шимэнүүд юумэ мэдэхэ ёһотой:

- X–XI классуудта шудалхан литературын асуудалнуудаар статьянуудай, хэлэһэн үгэнүүдэй гол шухала баримтануудые;
 - литература соо харуулагдаһан арадай түүхэтэ замай шухала шатануудые; зохёол соо харуулагдаһан үе сагай онсо шэнжэ;
 - X–XI классуудта шудалагдаһан уран зохёолшолой ажабайдалһаа ба зохёохы ажал ябуулгаһаа тон шухала мэдээсэлнүүдые;
 - уран зохёолнуудай текстнүүдые;
 - XI класста үзэгдэһэн зохёолнуудай сюжет, байгуулгын (композициин) онсо янза, гол үйлэдэгтшэ ноурнуудай бодото түүхэдэ ба бүхы хүн түрэлтэндэ хабаатай типическэ удха шанартай зан абари (характер);
 - уран зохёолой образ, литературна тип, арадша (народность), реализм, уран зохёолшын зохёон бэшэхэ маяг (найруулга) гэһэн ойлгосонуудай онсо шанар шэнжэ;
 - үзэгдэһэн зохёолнуудай уран һайханай тусгаар онсо шэнжэнүүд;
 - эпос, лирика, драма ба тэдэнэй жанрнууд.
-
- зохёолнуудые гү, али тэдэнһээ хэйгүүдые, мүн сээжэлдэһэнээ тодо уранаар уншажа;
 - зохёолой гол зорилго элирүүлжэ;
 - сюжетэй, байгуулгын (композициин) зүйлнүүдэй, образуудай гурим ба зураглан тобойлгожо харуулха хэлэнэй арга боломжонуудай үүргые тодорхойлжо;
 - нэгэ гү, али хэдэн зохёолнуудай геройнуудые зэргэсүүлэн, зохёолой герой тухай хэлэжэ;
 - уншаһан зохёолоор үгэһэн сэгнэлтээ баримталжа;
 - уран зохёол тодо уранаар уншажа;
 - серынтее һанамжые аман ба бэшэмэл хэллгээр дамжуулха түсэб табижа;
 - үзэһэн зохёолоор гү, али хэдэн зохёолнуудаар гол асуудалай шэнжэтэй аман ба бэшэмэл бодомжолотой зохёолго (сочинени-бодомжо), тэрэ тоодо зэргэсүүлһэн характеристикэ зохёожо, мүн литературна ба публицистическэ темнүүдээр бодомжолотой зохёолго (сочинени-бодомжо) зохёожо;
 - литературын асуудалнуудаар бэшэһэн хүдэлмэрээр тезисүүдые ба конспектнүүдые табижа;
 - нэгэ гү, али хэдэн материалнууд дээрэ үндэлһэн литературна темэдэ элихэл гү, али реферат бэлдэжэ;
 - бэсэ даагаад уншаһан номоор, хараһан кинофильмнүүд дээрэ, теле-дамжуулгануудаар, зүжэгтүүдээр, уран зурагуудаар, шагнаһан хүгжэмөөр рецензи бэшэжэ.